

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 35/2010 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters presta- tioner

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 21 september 2010 en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (RP 143/2010 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet ska lämna utlåtande om ärendet till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- professor Outi Suviranta
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- professor Kaarlo Tuori
- doktor i administrativa vetenskaper, docent Jukka Viljanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer ska ändras. Rättegångsavgiften i sådana tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som avgjorts genom tredskodom och som har inletts genom att uppgifterna förmedlats direkt till tingsrättens datasystem ska vara lägre än för andra tvistemål som avslutas i samband med den skriftliga förberedelsen. För de här tvistemålen ska handlägningsavgiften vara 25 procent lägre än för tvistemål som har inletts på annat sätt än elektroniskt. Därtill föreslås rättegångsavgiften bli justerad i motsvarighet till förändringen i penningvärdet.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2011 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft vid ingången av 2011.

I motiven till lagstiftningsordningen bedöms lagförslaget mot den allmänna jämlikhetsbestämmelsen i grundlagens 6 § 1 mom. och 21 § om vars och ens rätt att få sin sak behandlad av en behörig domstol. Regeringen anser att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men att det på grund av en viss tvetydighet i förslagen är det tillrådligt att grundlagsutskottet behandlar propositionen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Graderade rättegångsavgifter

Regeringen föreslår att lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (lagen om domstolsavgifter) ska ändras. Rättegångsavgiften för så kallade summariska fordringsmål i tingsrätten ska graderas enligt inledningssätt i summariska tvistemål som avses i 5 kap. 3 § i rättegångsbalken. Enligt 3 § 1 mom. ska rättegångsavgiften vara 25 procent lägre om målet har inletts genom att stämningsansökan har sänts elektroniskt direkt till tingsrättens datasystem än om en stämningsansökan har lämnats in i traditionell form.

Rättegångsavgiften är till sin natur en författningsrättslig avgift som typiskt är en kompensation eller ersättning för det allmännas tjänster (GrUU 12/2005 rd). Bestämmelser om avgifter och om de allmänna grunderna för storleken på avgifter för de statliga myndigheternas tjänsteåtgärder, tjänster och övriga verksamhet utfärdas genom lag, sägs det i 81 § 2 mom. i grundlagen. Förslaget är mer exakt på den punkten eftersom storleken på rättegångsavgiften för domstolsmål, fullföljds mål och övriga rättskipningsmål anges i euro. Avgifternas storlek justeras enligt 11 § i lagen om domstolsavgifter med tre års mellanrum genom förordning av statsrådet i motsvarighet till förändringarna i penningvärdet.

Om rättegångsavgiften graderas på föreslaget sätt innebär det att kärande som inte har tillgång till elektronisk kommunikation måste betala en högre avgift än andra. Därmed är bestämmelsen betydelsefull med tanke på vad som föreskrivs i 6 § i grundlagen. Lagstiftningen har betydelse för jämlikhetsbestämmelserna i 6 § i grundlagen. Paragrafens 1 mom. innehåller en allmän jämlikhetsbestämmelse och 2 mom. ett diskrimineringsförbud som innebär att ingen får särbehandlas på grund av vissa faktorer som är särskilt uppräknade i momentet. Enligt den allmänna bestämmelsen i slutet av momentet får ingen särbehandlas av någon annan orsak heller som

gäller person. I förslaget är det inte fråga om särbehandling av någon orsak som gäller person i den mening som avses i 2 mom. och därmed måste förslaget bedömas mot den allmänna jämlikhetsbestämmelsen i 1 mom. Särbehandling har att göra med grundläggande fri- och rättigheter. Grundlagens 21 § 1 mom. ger var och en rätt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid en domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan.

Syftet med bestämmelserna är att öka användningen av elektronisk kommunikation i tingsrätterna och den vägen göra arbetet effektivare. Behandlingen av ett mål i tingsrätten kräver en mindre arbetsinsats och ger upphov till mindre kostnader när den kärande gör sin stämningsansökan elektroniskt. Rättegångsavgiften grundar sig inte på förhållandet mellan kostnad och nytta utan graderas i tvistemål utifrån vilken fas behandlingen i domstolen avslutas i, vilken sammansättning domstolen har och i vilken rättsinstans målet avgörs.

Grundlagsutskottet brukar poängtera att det av likabehandlingsprincipen inte kan följa strikta gränser för lagstiftarens prövning när syftet är att stifta lagar enligt de krav som den samhälleliga utvecklingen vid en viss tid kräver (se t.ex. GrUU 28/2009 rd, GrUU 21/2007 rd, GrUU 38/2006 rd och GrUU 1/2006 rd). Det är inget författningsrättsligt problem att gradera rättegångsavgiften enligt inledningssättet förutsatt att skillnaden i avgifter är skäligheten och att den inte hindrar att ett mål inleds också på något annat sätt än genom att sända uppgifterna direkt till tingsrättens datasystem. Utskottet anser att kärande som inte har tillgång till egen elektronisk kundanslutning bör ges möjlighet att använda tingsrätternas kundanslutningar och få handledning i det av personalen.

Rättegångsavgifter som tas ut i förskott

Det framgår av propositionens motivering (s. 10 och 18) att villkoret för att ett mål som inletts genom en anslutning för kundservice ska tas upp

till behandling är att rättegångsavgiften har betalats i förskott. Å andra sidan föreslås det i motiven att ett mål ska anses inlett när käranden har betalat avgiften via en nätbank eller någon annan uppkoppling. Den senare uppfattningen ser ut att stå i strid med 5 kap. 1 § 2 mom. i rättegångsbalken där det sägs att talan i tvistemål väcks genom att en skriftlig stämningsansökan tillställs tingsrättens kansli.

I lagförslaget ingår inga bestämmelser om förskottsavgifter, utan meningen är att föreskriva om dem genom statsrådets förordning om avgifter för vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (925/2008). Ett utkast till ändring av förordningen ingår som bilaga i propositionen. Den föreslagna bestämmelsen bygger på bemyndigandet att utfärda förordning i 8 § i lagen om domstolsavgifter där det sägs att det genom förordning kan föreskrivas bl.a. om förskottsbetalning.

Om förskottsbetalning på rättegångsavgiften ställs som villkor för att ett mål ska tas upp till behandling, begränsar det rätten i 21 § 1 mom. i

grundlagen att få sin sak behandlad av en domstol och därmed går det inte att föreskriva om det genom förordning. Vidare anser utskottet att propositionen inte anger någon sådan grund för att inskränka en grundläggande fri- eller rättighet att det heller skulle gå att lagstifta om det. I propositionen (s. 17) föreslås dessutom att rättegångsavgifter ska kunna tas ut i förskott bara för stämningsansökningar som lämnats in elektroniskt via en anslutning för kundservice. Uttagningen i förskott ska bara gälla dem som använder uppkopplingen Santra, alltså indrivningsbyråer. Regeringen kommer inte med några sådana argument för att de här kärandena ska få särbehandlas i behandlingen av mål som skulle vara acceptabla med tanke på 6 § i grundlagen.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anser

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors den 26 oktober 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kimmo Sasi /saml
vordf. Jacob Söderman /sd
medl. Tuomo Hänninen /cent
Ulla Karvo /saml
Elsi Katainen /cent
Esko Kiviranta /cent
Kari Kärkkäinen /kd
Elisabeth Naucclér /sv

Ville Niinistö /gröna
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Tuula Pelttonen /sd
Veijo Puhjo /vänst
Tuulikki Ukkola /saml
Ulla-Maj Wideroos /sv
Antti Vuolanne /sd
ers. Johannes Koskinen /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Timo Tuovinen.